

ibni sina

hiç kimse görmek
istemeyen biri kadar
kör olamaz

Çağları aşan bir deha

DESTEK YAYINLARI: 1299
FELSEFE VE BİLİM: 35

İBNİ SİNA / HIÇ KİMSE GÖRMEK İSTEMEYEN BİRİ KADAR KÖR OLAMAZ

Yayın Hazırlayan: Hikmet Anıl Öztekin

Bilim İnsanları Serisi-1: Çağları Aşan Bir Deha: İbni Sina

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Yelda Cumalıoğlu
Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun
Felsefe Serisi Yayın Koordinatörü: Özlem Küskü
Editör: Devrim Yalkut
Kapak Tasarım: İlknur Muştu
Sayfa Düzeni: Cansu Poroy
Sosyal Medya-Grafik: Tuğçe Budak - Mesud Topal

Destek Yayınları: Haziran 2020 (10.000 Adet)

11.-13. Baskı: Ağustos 2020

14.-15. Baskı: Eylül 2020

16.-17. Baskı: Ekim 2020

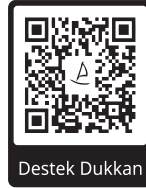
18.-19. Baskı: Ocak 2021

20.-21. Baskı: Nisan 2021

Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-605-311-888-6

© Destek Yayınları
Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul
Tel. (0) 212 252 22 42
Faks: (0) 212 252 22 43
www.destekdukan.com
info@destekyayinlari.com
facebook.com/DestekYayinevi
twitter.com/destekyayinlari
instagram.com/destekyayinlari

Destek Dukkan

Deniz Ofset – Çetin Koçak
Sertifika No. 48625
Maltepe Mahallesi
Hastane Yolu Sokak No. 1/6
Zeytinburnu / İstanbul

ibni sina

hiç kimse görmek istemeyen biri kadar kör olamaz

Çağları aşan bir deha

Yayıma Hazırlayan: Hikmet Anıl Öztekin

Önsöz

İbni Sina...

Dünyanın gelmiş geçmiş en şöhretli hekimi...

Aynı zamanda bir matematikçi, fizikçi, biyolog, müzikolog, psikiyatrist ve astronom...

Hem İslam dünyası hem de tüm dünya için çok önemli bir felsefeci...

Sadece kendisi ve gündelik ihtiyaçlar için değil, tüm insanlık için “düşünen”, varoluşa ve yok oluşa kafa yoran insanlardan...

Dünyanın karanlık dönemleri geride bırakmaya çalıştığı ancak başarılı olamadığı, siyasi çekişmeler yanında, bilinen dünya için kültürel çekişmelerin, inanç mücadelelerinin ve mezhepler arası bilek güreşlerinin yaşandığı bir dönemde, bir deha olarak ortaya çıktı o ve kendisinden sonraki yüzyılı aydınlatıp gitti. Onun yaktığı meşale bin yıldır yanarken, kendisi gibi birkaç aydın isimle, İslam Felsefesi'nin “Altın Çağ”ına damga vurdu.

Bıraktığı yüzlerce eser yanında halen geçerli olan görüşleri, dile ve düşünceye olan hâkimiyeti yanında pozitif bilimlere katkıları, insan bedenine ilişkin olduğu kadar ruhuna yönelik yaptığı teşhis ve tedaviler ve kuşkusuz insanlığın ortak bilincine yaptığı düşünsel katkılar, onu daha yüzlerce yıl bir meşale olarak tutmaya devam edecek.

Dileyelim ki –eğer varsa– onu tanımayanlar için bir tanışma, unutanlar için bir hatırlama, zaten tanıyanlar için de daha derin tanımak için bir vesile olsun.

Hikmet Anıl Öztekin

*“Aletlerin
en faydalısı kalemdir.
Bir şişe mürekkep
bir külçe altından
hayırlıdır.”*

Çağları aşan bir deha

“Benim fazilet sahibi bir hekim olmamı çekemiyorlar. Kendilerinin cahilliği karşısında benim faziletlerimi görmek onlara ağır geliyor. Onlar kendi akıllarınca beni çekiştirmekte, didiklemekte olduklarını ve bana bir fenalık yaptıklarını zannediyorlar. Bence onların beni çekiştirmeleri dağkeçilerinin dağa tos vurmalarına benzer. Bir kimse kendisinin ne olduğunu bildikten sonra kendisini bilmeyenlerin onun hakkında söylemekte oldukları sözlerin, onun nazarında hiçbir ehemmiyet ve tesiri yoktur.”

Hem kendinin yeterince farkında olan hem de ce-
haletle uğraşmaktan artık canı sıkıldığı anlaşılan, bu
satırların sahibi İbni Sina kimdi?

Tarihin bu en büyük hekimi, nasıl bir insandı ve neler yaptı ki insanlar haset edip onu bu sözleri edecek duruma düşürdüler?

Acaba “yıldız savaşları” o dönemde de mi vardı? Bugün olduğu gibi sanatta, kültürde, siyasette, akademide ünlü isimlerin birbirini çekememesi, birbirinin arkasından atıp tutması, o dönemin de mi bir alışkanlığıydı?

Bunu anlamak önce İbni Sina’nın yaşamöyküsüne ve neler yaptığına bakmak gerekiyor.

Tam adı “Ebu Ali El Hüseyin İbni Abdullah İbni El Hasan İbni Ali İbni Sina” olan ancak İslam dünyasında ve Doğu’da “İbni Sina”, Batı’da ise “Avicenna” olarak anılan büyük bilim insanı, MS 980 yılında, Buhara şehrinin Eşfene köyünde dünyaya geldi. Hıristiyan Avrupa’da çevirmenler genellikle Musevi olduğu ve onlar da “ibni (oğlu)” kelimesini “aven” olarak telaffuz ettikleri için “Aven Sena” olarak tercüme ettikleri isim, Latin kökenli dillere “Avicenna” olarak dönüştü.

İbni Sina’nın doğduğu dönem, İslam medeniyetinin “Altın Çağ”ı olarak bilinen dönemi idi. Bağdat tüm dünyada bilimin ve kültürün merkeziyken, Arapça tüm dünyada bilim dili olarak kabul görüyor, âlimler, düşünürler hatta edebiyatçılar, eserlerini çoğunlukla Arapça yazıyorlardı.

İbni Sina’nın babası Abdullah, hükümdar Nuh Bin Mansur döneminde başkent Buhara’ya yerleşti. Devlet

görevlisiydi. Bu sayede İbni Sina âlimlerin, düşünürlerin, saygın ve kültürlü insanların sürekli misafir edilip ağırlandığı, ilim meclislerinin kurulduğu bir evde büyüdü.

Tıp dünyasında ve sanat çevrelerinde çok iyi bilinen bir tablo vardır: *Habit de Medicin*. 18. yüzyılda yapılan ve orijinali Birleşik Devletler Milli Tıp Müzesi'nde (U.S. National Library of Medicine) bulunan bu çizimde tıp bilimi bir insan gibi tasvir edilir. Bu insanın başı İbni Sina, sağ kolu Galenos, sol kolu Hipokrat'tır.

Başka birçok tablo, gravür ve heykelde de hekimlerin hekimi, ustası olarak çizilir veya yontulur.

İbni Sina'yı Türkler Türk, İranlılar Fars, Araplar ise Arap kabul eder. Etnik kökenine ait tartışmalar bitmese de hayatı ve eserlerine ilişkin, tarihteki birçok önemli düşünür ve bilim insanına oranla daha fazla bilgi edilmesini sağlayan şey, öğrencisi olan Ubeyd El Cüzcani'nin onun hayatını ağzından dinleyerek yazmasıdır.

Üstün zekâlı çocuk

İbni Sina, içinde bulunduğu bu kültürlü ortamda önce din eğitimi aldı. On yaşında Kuran'ı tamamen ezberledi. Arapçayı anadili gibi öğrendi. Sonra fıkıh, akait, edebiyat eğitimine devam etti. Eğitim aldığı dönemde üstün zekâsı fark edildi ve hocaları “ilimden başka işle meşgul edilmemesini” önerdi. İbni Sina bu dönem için şöyle der:

“Felsefi ilkeleri bilmeyi arzulayanlar, benden matematiği ispatlamak için zorunlu olan geometri ve aritmetikle, Tanrısal bilimlere dek olan diğer bilimlere takdim etmek suretiyle, önce mantıksal ilkeleri, daha sonra da fiziksel ilkeleri vererek başlamamı istediler.”

El Messah'tan Hint aritmetiği, Ez Zahid'den fıkıh, El Berki'den dil ve edebiyat dersleri aldı. Eğitiminde

çok önemli bir isim olan En Natili'den aldığı derslerle, Eukleides'in *Elementler*, Porphyrios'un mantık kitabı *Eisagoge* (İsaguci) ve Batlamyus'un *Almagest* (El Macisti-Büyük Bileşim) kitaplarını okudu.

Natili'nin Gürgenç'e gitmek üzere Buhara'dan ayrılmasından sonra İbni Sina, fizik, matematik ve felsefeyle ilgili metinler ve şerhlerini okumaya, incelemeye devam etti. Felsefede iyi bir donanıma sahip olduktan sonra tıp öğrenmeye başladı. El Mesihî ve El Kumri gibi hocalardan tıp dersleri aldı. Razi'nin *El Havi* isimli çok geniş tıp eserini de okumuştur.

Daha 16 altı yaşında tanınmış bir hekim oldu, çağdaşı birçok hekim onu bir tıp otoritesi saymaya başladı. Çok fazla çalışıyor, çok fazla araştırıyor, öğreniyordu.

O dönemde, bugünkü gibi sosyal medyanın, insanı oyalayacak, eğlendirecek şeylerin az olduğunu kabul etsek, sözgelimi alışveriş çılgınlığı gibi durumların olmadığını düşünsek bile, yine de bu kadar zamanda bu kadar ilerleme normal değildir. Kim bilir, belki de şu sözleriyle, bu konuya ilişkin bir sır veriyordu:

“Kişinin akli bol olursa, zamandaki kıtlıktan ona bir ziyan olmaz. Kıtlığa rağmen, o aklının bolluğu sayesinde hoş yaşayabilir.”

Haksız da sayılmamalı. Eğer insanın akli iyi çalışıyorsa, zamanı daha iyi değerlendirebileceğini kabul

etmek gerekir. Bugün birçok insanın aslında pratik düşünmediği, plan program yapamadığı ve aslında çok da ihtiyacı olmayacak şeylerle kendini meşgul ederek zamanı yitirdiği doğru değil mi?

O yüzyıllarda bilim alanındaki disiplinler henüz ayrılmadığı için âlimler birden fazla alanda çalışıyor ve kendilerini geliştiriyorlardı. İbni Sina da tıpla birlikte matematik, geometri, astronomi, felsefe gibi konular-
da kendini geliştirmeye devam etti. Dini ilimlerde de ilerledi, tanınmış fakihlerle dini meseleleri tartışabilir hale geldi.

*“Tıp, insan vücudunun
hangi araçlarla
iyileştiğini ve
hangi müteharrikin
insan vücudunu
sağlıktan uzaklaştırdığını
araştırır.”*

Sevgisiz bakan, kötü görür

Aristo'nun *Metafizik* isimli eserini defalarca okuyan ancak bir türlü anlayamayan İbni Sina, muhtemelen kötü bir çeviri kurbanı olmuştu. Bir gün yolu sahafların olduğu çarşıya düştü. İbni Sina'nın önüne çıkan bir tellal, başkası adına bir kitabı sattığını belirterek, "Üç dirheme bu kitabı satıyorum. Ucuzdur. Sen al..." dedi.

Ucuz olduğu için değerli bir eser olabileceğine ihtimal vermeyen İbni Sina, kitabın sahibinin paraya ihtiyacı olduğunu duyunca almaya karar verdi. Aldığı eser, Farabi'nin *Metafizik'in Amaçları Hakkında Makale* isimli kitabıydı.

Farabi'nin kitabını hemen okuyup bitiren İbni Sina, sonunda Aristonun *Metafizik*'ini çözmeyi başardı. Sevincinden fakirlere sadaka dağıttı.

997 yılında, henüz 18 yaşındayken Samani Hükümdarı Nuh Bin Mansur'un ağır bir hastalığa yakalanması üzerine tedavi için saraya davet edildi.

Henüz çok gençti. Başına hekimlerin bağladığı yeşil sarıklardan bağlıyordu ve Nuh Bin Mansur'a hiç de güven vermiyordu görüntüsüyle. Hatta sarayın şifahanesindeki hekimbaşı onu "tecrübeli" diye tanıttınca, hükümdar küçümseyici bir tavırla, "Tecrübeli mi dedin?" diye sordu.

İbni Sina bu tavrı bekliyordu. Aldırmadı. Sultan'a, mustarip olduğu kulunç hastalığına ilişkin şikâyetlerini sordu, çeşitli otlardan ilaç hazırladı.

İlk günler çok heyecanlıydı. Daha genç bir hekimdi. Hem de saraya davet edilmeye layık görülen en genç hekim olmuştu ama tedavi başarılı olmazsa, hükümdarla arasının bozulması kaçınılmaz olacak, belki de ağır cezalar alacaktı. İlk beş gün boyunca da hükümdarda bir iyileşme olmadı. Diğer hekimler söylenmeye, tedaviyi kesmeye kalktılar ancak direndi. Beşinci gün hükümdarın ağrıları geçip de kendini iyi hissedince, haklı olduğu ortaya çıktı. Nuh Bin Mansur, onu saray hekimleri arasına alırken, bir de oda tahsis etmişti.

Genç İbni Sina'nın sevinci sınırsızdı o anda. Babasının güzel atlarından birini istedi. Ne yapacağını anlamadılar ama atladığı gibi geniş otlaklara doğru dörtnala sürdü. Bir saat dörtnala at koşturarak, içinde volkan gibi kabaran sevinci, coşkuyu böyle dışarı vurdu. Pek çok ilim dalında yetkindi ama artık hayatı boyunca

meslek olarak yapmak istediği şeyi bulmuştu. Bunu dağa taş haykırıyor, delice at koşturuyordu.

Saray hekimleriyle birlikte sultanın tedavisini yaptı. Saray hekimliğine getirildiği için Samanilerin resmi kütüphanesinden dilediğince yararlanma imkânına kavuştu. Muhtemeldir ki öğrenmeye ve keşfetmeye doymayan bir deha için, böyle eşsiz bir kütüphane, kazanılabilecek en büyük ödüldü.

Kütüphanenin sessiz ortamında saatlerce eşsiz kaynakları okuyabiliyor, rahatsız eden olmadan durmaksızın ilmini geliştirebiliyordu. Özellikle Razi'nin eşsiz tıp kitaplarını burada bulup okumak en büyük şansı oldu. İbni Sina çok genç yaşta şöhrete kavuşmuştu. Sultan, sağlığı konusunda ona güveniyor, gücü günden güne artıyordu. Bu da kıskançlıkları çekiyordu.

Bu muhteşem kütüphane bir süre sonra çıkan yangında küle döndü. Kütüphanenin yanmasından İbni Sina'yı sorumlu tutanlar hatta "başkası faydalanmasın diye kundakladığını" iddia edenler oldu. Ortaçağ âlim ve filozoflarının "Eş Şeyh Ür Reis (Şeyhlerin Reisi/Üstatların Üstadı)" unvanını verdiği birinin tabii ki bunu yapması mümkün değildi. Bu durumu en iyi yine kendisi açıklıyor:

"Bana yan yan bakıyorlar çünkü ben yüceliğin uğrunda çalışarak gecelerimi sabah ettim. Onlar ise sabahlara kadar uyudular. Sevmeyerek baktıklarından beni